

Arap-İsrail Uyuşmazlığında Avrupa Birliği'nin Söylemsel Gücünün Analizi

Taylan Özgür KAYA¹ Aşgül SARIKAMIŞ KAYA²

¹ Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Konya, Türkiye, taylanozgurkaya@gmail.com, (Sorumlu Yazar/Corresponding Author)

² Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Konya, Türkiye, asligul@selcuk.edu.tr

Makale Bilgileri	ÖZ
Makale Geçmişi Geliş: 29/03/2024 Kabul: 27/06/2024 Yayın: 30/06/2024 Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Arap-İsrail Uyuşmazlığı, Filistin-İsrail Uyuşmazlığı, Söylemsel Güç Jel Kodları: D74, F51, N44, N45	<p>Bu makalenin amacı, Avrupa Birliği'nin (AB) Arap-İsrail Uyuşmazlığı (AİU) ya da bu günkü durumuyla Filistin-İsrail Uyuşmazlığının (FİU) çözümüne yönelik olarak sahip olduğu söylemsel gücün analiz edilmesidir. AB'nin dış politika pratiklerinin söylemleriyle uyumlu olmadığına dair genel kabul görmüş ve 'söylem-pratik açığı' olarak adlandırılan genel bir inanç vardır. AİU/FİU da bu noktada bu genel algıya bir istisna teşkil etmemektedir. Ancak bu genel kanıya rağmen, Birliğin AİU/FİU'ya yönelik olarak önemli bir söylemsel güce sahip olduğunu iddia edebiliriz. Birlik, 1970'li yıllardan bu yana Uyuşmazlığa adil ve kalıcı çözüm bulunmasına yönelik olarak ilan etmiş olduğu deklarasyonlar vasıtasıyla bir söylem geliştirmiştir. Bu söyleme dayalı politika yoluyla AB Uyuşmazlığın çözümüne yönelik siyasi bir müteahhüt geliştirmiştir. Bu müteahhütün temel ilkeleri daha sonrasında uluslararası toplum tarafından da benimsenmiş ve uluslararası toplumun resmi pozisyonu haline gelmiştir. Böylece, AB Uyuşmazlığın çözümüne yönelik olarak normalin ne olduğunu şekillendirebilmiştir. Filistinlilerin barış görüşmelerine katılmaları; İsraililer ve Filistinlilerin karşılıklı olarak birbirlerini tanımları; Uyuşmazlığa bütün tarafların katılımıyla kapsamlı barışçı bir çözüm bulunması gibi temel ilkeler ilk olarak AB tarafından ortaya konmuş daha sonra uluslararası toplum tarafından benimsenmiştir. Ayrıca, bugün uluslararası toplum tarafından genel kabul gören iki devletli çözüme dayanan adil ve kalıcı barış formülü ilk olarak Birliğin deklarasyonlarında ortaya konmuştur.</p>

Analysis of the EU's Discursive Power in the Arab-Israeli Conflict/Israeli-Palestinian Conflict

Article Info	ABSTRACT
Article History Received: 29/03/2024- Accepted: 27/06/2024 Published: 30/06/2024 Keywords: European Union, Arab-Israeli Conflict, Palestine-Israeli Conflict, Discursive Power Jel Codes: D74, F51, N44, N45	<p>This paper aims to analyse discursive power exercised by the EU in the resolution of the Arab-Israeli Conflict/Israeli-Palestinian Conflict (AIC/IPC). It is common wisdom that the EU has failed to live up to its discourses in its actual foreign policy practice, which is conceptualized as 'discourse-practice gap'. The AIC/IPC is not an exception to this general perception. Despite this general view, the EU has a significant discursive power in the AIC/IPC. The EU has developed a discourse on a just and lasting resolution to the Conflict since the 1970s through its declarations. Through its declaratory policy, the EU has brought out an <i>acquis politique</i> with regard to the resolution of the AIC/IPC. The basic principles of this <i>acquis politiques</i> were later acknowledged and adopted by the international community and became the official position of the international community. By this way, the EU has been able to shape conceptions of normal in the resolution of the AIC/IPC. The basic principles of EU's discourse on just and lasting resolution to the Conflict including the inclusion of the Palestinians in any peace negotiations; mutual recognition between Israelis and the Palestinians; comprehensive peace settlement in which all the parties to the Conflict participate were first put forward by the EU and later adopted by international community. Moreover, the internationally agreed just and lasting peace formula based on two-state solution was first articulated in the EU's declarations.</p>

Atıf/Citation: Kaya, T. Ö. ve Kaya, A. S. (2024). Arap-İsrail Uyuşmazlığında Avrupa Birliği'nin Söylemsel Gücünün Analizi, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 190-201.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Kurulduğu 1950'li yıllardan bu yana Avrupa Birliği (AB) birçok meydan okumayla karşı karşıya kalmıştır (kuruluşundan bu yana AB'nin karşı karşıya kalmış olduğu meydan okumalara dair daha ayrıntılı bir analiz için bkz. Radeljic, 2021). Arap-İsrail Uyuşmazlığı (AİU) ya da bu günkü durumuyla Filistin-İsrail Uyuşmazlığı (FİU), Birliğin karşı karşıya kaldığı en önemli meydan okumalardan biridir (AİU/FİU'nun tarihsel kökenlerine ilişkin daha ayrıntılı bir analiz için bkz. Akdoğan, 2023: 201-202). Bu Uyuşmazlık, Avrupa Siyasal İşbirliği'nin (ASİ) hayata geçirilmesi sonrasında az çok bütünleşik bir uluslararası aktör olarak hareket etmeye başladığından bu yana Birliğin en önemli dış politika önceliklerinden biri haline gelmiştir (Smith, 2002: 167). Bunun arkasında iki neden vardır. Birinci neden, Orta Doğu bölgesinin Avrupa'ya olan coğrafi yakınlığı ile ilgilidir. Avrupalı devletler bölge kaynaklı radikal İslamcı hareketler, terörizm ve yasa dışı göç gibi güvenlik tehditlerinin Avrupa güvenliği üzerindeki olumsuz etkilerinden endişe etmektedirler. İkinci neden, AB'nin enerji güvenliği ile ilgilidir. AB ülkeleri Orta Doğu bölgesindeki doğal enerji kaynaklarına önemli ölçüde bağımlıdır; bu da Avrupalı devletleri bu kaynakların Avrupa'ya ulaşımında yaşanacak olası kesintiler konusunda endişelendirmektedir (Bilgin 2019: 33). Bu sebeplerle bölgede güvenlik, istikrar ve barışın korunması hem AB hem de üye devletlerin çıkarıdır (Orta Doğu bölgesinin AB açısından önemine dair daha ayrıntılı bir analiz için bkz. Kaya, 2022). Bu nedendir ki 1970'li yılların başından bu yana AB üye devletleri Uyuşmazlığın çözümüne yönelik olarak aktif çaba göstermektedirler. Birlik, 1970'li yıllardan bu yana Uyuşmazlığa adil ve kalıcı çözüm bulunmasına yönelik olarak bir söylem geliştirmiştir. Bu söyleme dayalı politika yoluyla AB Uyuşmazlığın çözümüne yönelik siyasi bir müktesebat geliştirmiştir. Bu müktesebatın temel ilkeleri daha sonrasında uluslararası toplum tarafından da benimsenmiş ve AİU/FİU'nun adil ve kalıcı çözümü için uluslararası anlamda üzerinde uzlaşmış parametreler haline gelmişlerdir. Filistinlilerin barış görüşmelerine katılmaları, İsraililer ve Filistinlilerin karşılıklı olarak birbirlerini tanımları, Uyuşmazlığa bütün tarafların katılımıyla kapsamlı barışçı bir çözüm bulunması gibi temel ilkeler ilk olarak AB tarafından ortaya konmuş daha sonra uluslararası toplum tarafından benimsenmiştir. Ayrıca, bugün uluslararası toplum tarafından genel kabul gören iki devletli çözüme dayanan adil ve kalıcı barış formülü ilk olarak Birlik tarafından ortaya konmuş daha sonra uluslararası toplum tarafından tek olası barış formülü olarak benimsenmiştir. Bu çerçevede, bu makalenin amacı AB'nin söylemsel gücünün AİU/FİU çerçevesinde analiz edilmesidir. Makalenin ilk bölümünde AB'nin Uyuşmazlığa adil ve kalıcı bir çözüm bulunmasına yönelik geliştirmiş olduğu söylemin tarihsel gelişimi incelenecektir. İkinci bölümde ise Birliğin geliştirmiş olduğu söylemin uluslararası anlamda kabul gören adil ve kalıcı barış formülünün oluşturulması üzerindeki etkisi değerlendirilecektir.

1. AB'NİN AİU/FİU'NUN ADİL VE KALICI ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK OLARAK OLUŞTURMUŞ OLDUĞU SÖYLEMİN GELİŞİMİ

AB'nin AİU/FİU'na yönelik olarak oluşturmuş olduğu söylem, üye devletlerin 1970'li yılların başından bu yana ilan ettikleri bir dizi ortak deklarasyon vasıtasıyla gelişmiştir. Avrupa Toplulukları (AT) üyesi devletlerin Arap-İsrail meselesine yönelik bağımsız ve ortak bir söylem geliştirmeye yönelik atmış oldukları ilk önemli adım AT dışişleri bakanlarının 13 Mayıs 1971'de üzerinde uzlaşmış oldukları Schumann Belgesi¹ olmuştur. Belge temelde Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyinin 242 sayılı kararına² dayanmaktaydı. Belge, 1967 sınırları boyunca uluslararası bir gücün konuşlandırılabilceği silahsızlandırılmış bir bölge kurulmasını; İsrail'in işgal etmiş olduğu topraklardan küçük sınır düzenlemeleri sonrasında tamamen çekilmesini; Kudüs'ün uluslararası bir statüye kavuşturulmasını, Doğu Kudüs'ün egemenliğine yönelik nihai çözümün ertelenmesini; Arap mültecilere kendi

¹ Bu belge ismini, fikir babası olarak kabul edilen dönemin Fransa Dışişleri Bakanı Maurice Schumann'dan almaktadır.

² BM Güvenlik Konseyinin 22 Kasım 1967 tarihinde gerçekleştirmiş olduğu 1382. toplantısında alınan 242 sayılı kararda BM Güvenlik Konseyi üyeleri Orta Doğu'da adil ve kalıcı bir barışa ulaşılabilmemesinin iki ilkenin uygulamasına bağlı olduğunu altını çizmişlerdir. Bunlardan ilki, İsrail silahlı kuvvetlerinin 1967 Arap-İsrail Savaşında işgal ettiği topraklardan çekilmeleri; diğer ilke ise bütün iddialardan vazgeçilmesi ve çatışmaya neden olabilecek hareketlerden kaçınılması; egemenlik, toprak bütünlüğü ve bölgedeki her devletin siyasi bağımsızlığı ve barış içinde, her türlü tehdit ve güç kullanımından uzak, güvenli ve tanınmış sınırlar içinde yaşama hakkına saygı duyulmasıdır (BM, 1967).

topraklarına dönme ve tazminat alma arasında bir tercih sunulmasını öngörmekteydi (Greilsammer ve Weiler, 1984: 133).

1973 Ekimindeki Yom Kippur Savaşı ve onu takip eden Arap ülkelerinin uygulamış oldukları petrol ambargosu AT üyesi ülkeleri ciddi anlamda olumsuz etkilemiş (Arap ülkelerinin uygulamış oldukları petrol ambargosunun AT üyesi ülkeler üzerindeki etkilerine dair daha ayrıntılı bir analiz için bkz. Çorlu, 2018: 53) ve bu konjonktürde AT liderleri 6 Kasım 1973'te Uyuşmazlığa ilişkin Brüksel Deklarasyonunu ilan etmişlerdir. Bu belge Fransa ve petrol ambargosunun etkisiyle daha Arap yanlısı bir tonda kaleme alınmıştır. Bu belgede AT liderleri ilk kez Arap mülteciler yerine Filistinliler sözcüğünü kullanmışlar ve Filistinlilerin meşru haklarını tanımışlardır. Buna ek olarak, Schumann belgesinde belirtmiş oldukları küçük sınır düzenlemeleri vurgusu yerine güç kullanma yoluyla toprak kazanımının kabul edilemezliğini vurguladıktan sonra İsrail'in 1967 Altı Gün Savaşından bu yana işgal altında tuttuğu topraklardan çekilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir (Greilsammer ve Weiler, 1984: 134-135). Ayrıca, Brüksel deklarasyonu Cenevre Konferansı yerine BM'nin barış müzakereleri için daha uygun bir platform olduğunu vurgulamıştır (Nuttall, 1992: 95).

AT üyesi devletlerin Uyuşmazlığa yönelik ortak bir söylem geliştirme yolunda attıkları diğer önemli bir adım ise 29-30 Haziran 1977 tarihlerinde Londra'da gerçekleştirilen zirve sonrasında ilan edilen Londra Deklarasyonudur. Londra Deklarasyonu, Filistin halkının hakları açısından Brüksel Deklarasyonuna nazaran ileri doğru atılmış bir adımdır. Uyuşmazlığın tek çözümünün Filistin halkının bir anavatana sahip olma hakkının tanınmasından geçtiğini belirterek AT ülkeleri Filistin meselesini AİU'nun merkezine yerleştirmişlerdir. Uyuşmazlığın barışçı çözümü için İsrail'in güvenli sınırlara sahip olması gerektiği söylemi bu deklarasyonla AT üyesi devletler tarafından terkedilmiştir (Greilsammer ve Weiler, 1984: 138). Filistin halkının bir anavatana sahip olma hakkının tanınmasının yanında Filistin halkının temsilcilerinin barış müzakerelerine katılması gerektiği yönündeki çağrı Brüksel Deklarasyonu ile karşılaştırıldığında diğer bir yenilik olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, Brüksel Deklarasyonunun adil ve kalıcı barış vurgusuna ek olarak Londra Deklarasyonu Uyuşmazlığın kapsamlı çözümüne vurgu yapmıştır.

Londra Deklarasyonu, AT'nin, özellikle Filistin meselesine ilişkin olarak Fransa'nın pozisyonuna giderek yaklaşmakta olduğu gerçeğini gözler önüne sermiştir (Ifestos, 1987: 441). AT üyesi devletlerin bir bütün olarak Fransızların Uyuşmazlığın çözümü için kilit unsurun Filistinlilerin haklarının tanınması olduğu fikrini destekledikleri görülmüştür (Soetendorp, 1999: 103). Londra Deklarasyonu AT üyesi devletleri Arap yanlısı bir pozisyona götüren önemli adımlardan biri olarak kabul edilmektedir. AT üyesi devletler Arap yanlısı pozisyonlarını dengeleyebilmek amacıyla İsrail'in Filistin halkının meşru haklarını tanınması karşılığında Arap tarafının İsrail'in güvenli ve tanınmış sınırlar içinde barış içinde yaşama hakkını tanımaya hazır olmaları gerektiğinin altını çizmişlerdir.

12-13 Haziran 1980 tarihlerinde Venedik'te gerçekleştirilen Avrupa Konseyi toplantısında, AT üyesi devletlerin liderleri Uyuşmazlığa ilişkin bugün hala bir referans belgesi olarak kabul edilen Venedik Deklarasyonunu ilan etmişlerdir. Bu belgede liderler Orta Doğu'da artan gerilimin ciddi bir tehlike oluşturduğunu ve AİU/FİU'da kapsamlı bir çözüm bulunmasının hiç olmadığı kadar acil ve gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca, Avrupa'yı Orta Doğu'ya bağlayan geleneksel bağlar ve ortak çıkarların Avrupalı devletlere özel bir sorumluluk yüklediğini vurguladıktan sonra barışa yönelik olarak daha somut adımlar atmaları gerektiğinin altını çizmişlerdir (ADES, 1980).

Avrupalı liderler uluslararası toplum tarafından genel kabul gören iki ilkenin tanınip uygulanması gerektiğini vurgulamışlardır: İsrail de dahil Orta Doğu'daki bütün devletlerin var olma ve güvenlik haklarının ve Filistin halkının meşru haklarının tanınması anlamına gelen bütün halklara adalet ilkesinin tanınması ve uygulanması (Hartley, 2004: 356).

Avrupalı siyasi liderler tanınmış ve güvence altına alınmış sınırlar çerçevesinde gerçekleştirilecek güvenli ve barışçı çözüme yönelik gerekli güvencelerin BM tarafından sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır. Bunun yanında liderler kapsamlı bir çözüme yönelik sürdürülecek çabalara gerek askeri birlik gerekse gözlemci olarak her türlü katkıyı vermeye hazır olduklarının altını çizdikten sonra Filistin sorununa atıfta bulunarak sadece bir mülteci meselesi olmaktan öteye geçen Filistin meselesine adil bir çözüm bulunması gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca, Filistin halkının mutlaka Uyuşmazlığa

bulunacak kapsamlı barışçı çözümün bir parçası olmaları gerektiğinin altını çizdikten sonra ilk kez Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin haklarının tanınması gerektiği vurgulanmıştır (Ifestos, 1987: 460).

Liderler ayrıca Uyuşmazlığa bulunacak adil, kalıcı ve kapsamlı barışçı çözümün Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) de dahil bütün tarafların katılımı ve desteği ile olması gerektiğine değinmişlerdir. Bu noktada AT liderleri Filistin halkı ve FKÖ'yü birbirinden ayırmışlar ve FKÖ'nün bütün Filistinleri temsil etmediğini vurgulamışlardır (Ifestos, 1987: 460). Üye ülke liderleri her ne kadar FKÖ'nün Filistin halkının tek temsilcisi olmadığını vurgulasalar da FKÖ'nün Filistin halkının önemli bir temsilcisi olarak barış müzakerelerine katılması gerektiğinin altını çizmişlerdir.

AT üyesi devletler Kudüs'ün statüsünü değiştirmeye yönelik herhangi bir tek taraflı girişimi kabul etmeyeceklerini ilan ettikten sonra şehrin nihai statüsüne ilişkin herhangi bir uzlaşının kutsal mekanlara herkesin serbest girişini güvence altına alacak tarzda olması gerektiğinin altını çizmişlerdir. Ayrıca, üye devletler İsrail'e 1967 Savaşından bu yana işgal altında tuttuğu toprakları boşaltması çağrısından bulunduktan sonra işgal altındaki topraklardaki İsrail yerleşimlerinin hem barış sürecinin önündeki en ciddi engellerden biri hem de uluslararası hukukun ihlali olduğu tespitinde bulunmuşlardır. Liderler, bütün taraflara şiddete derhal son verilmesi çağrısında bulunduktan sonra güç kullanma veya güç kullanma tehdidinin bütün taraflarca reddedilmesinin Orta Doğu'da kapsamlı barışçı bir çözüm için ihtiyaç duyulan güven ortamını yaratacağı iddiasında bulunmuşlardır (Hartley, 2004: 356). Venedik Deklarasyonunun önemi, AB'nin AİU/FİU'nun adil ve kalıcı çözüme yönelik olarak geliştirmiş olduğu bugünkü söyleminin temel ilkelerini daha o zamandan ortaya koymuş olmasında kaynaklanmaktadır (Peters, 2000: 154).

1970'li yıllar boyunca izledikleri deklarasyonlara dayalı politika ile AT üyesi devletler söylemsel olarak Uyuşmazlığa yönelik ortak bir pozisyon inşa etmişlerdir. Venedik deklarasyonu bu söylemsel inşanın zirve noktasını oluşturmuştur. 1970'li yıllar boyunca AT üyesi devletler tedrici olarak Arap yanlısı bir söylem benimsemişlerdir. Bunun temel nedeni 1970'li yıllarda AT üyesi devletlerin Arap ülkelerinin ürettikleri petrole olan bağımlılıkları ve Arap ülkelerinin üzerlerinde oluşturmuş oldukları siyasi baskı olarak gösterilebilir. AT üyesi devletler bir yandan Filistin meselesini Arap-İsrail Uyuşmazlığının merkezine yerleştirirken, bir yandan da Filistin halkının meşru haklarını tanıdıklarını ilan etmişlerdir. Ayrıca, Uyuşmazlığın bütün taraflarına Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını tam anlamıyla kullanabilmesine olanak sağlayacak kapsamlı bir barışçı çözüm için çağrıda bulunmuşlardır. Son olarak da FKÖ'nün Filistin halkının önemli bir temsilcisi olarak barış müzakerelerine katılması çağrısında bulunmuşlardır.

1980'li yıllar boyunca AT üyesi devletler deklarasyonlara dayalı politikalarını sürdürmüşlerdir. 1987 yılındaki ilk İntifada'ya kadar Venedik Deklarasyonunda yer alan temel ilkelere vurgu yapmaya devam etmişlerdir. Bu dönemde AT üyesi devletler iki ilke üzerinde durmuşlardır: İsrail dahil bölgedeki bütün devletlerin güvenli sınırlar içinde var olma haklarının tanınması ve Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkının bütün sonuçlarıyla tanınması. 1987 yılında AT üyesi devletler ilk kez Uyuşmazlığın taraflarına barışa giden kapıları açmak için karşılıklı olarak birbirlerini tanımları çağrısında bulunmuşlardır (Avrupa Toplulukları Komisyonu, 1987: 110).

AT üyesi devletler 23 Şubat 1987 ve 13 Temmuz 1987'de ilan ettikleri iki deklarasyon ile ilgili tarafların yanında bölgede barışın yeniden tesisi ve korunmasına ve bölgenin iktisadi ve sosyal kalkınmasına doğrudan ve olumlu katkıda bulunabilecek bütün aktörlerin katılımıyla BM himayesinde bir uluslararası konferans toplanması çağrısında bulunmuşlardır. Üye devletlere göre bu konferans Uyuşmazlığın taraflarına, Uyuşmazlığın çözümü için ihtiyaç duyulan uygun müzakere ortamını sunmasının yanında barış sürecini ileri taşıyabilecek bir formülün de ortaya çıkmasını sağlayabilecektir (Avrupa Toplulukları Komisyonu, 1987: 110). AT üyesi devletler ayrıca Uyuşmazlığa kapsamlı, adil ve kalıcı bir çözüm bulabilmek için FKÖ'nün de bu sürece dahil edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. 1989'da üye devletler Uyuşmazlığın nihai çözümüne yönelik müzakerelerin BM Güvenlik Konseyininin 242 ve 338³ sayılı kararları çerçevesinde ve 'barış için toprak' ilkesi temelinde olması gerektiğini

³ BM Güvenlik Konseyininin 22 Ekim 1973 tarihinde gerçekleştirmiş olduğu 1747. toplantısında alınan 338 sayılı kararda BM Güvenlik Konseyi üyeleri taraflara çatışmalara ve her türlü askeri aktiviteye son verme ve ateşkesin ardından derhal BM güvenlik Konseyininin 242 sayılı kararının uygulanması çağrısında bulunmuşlardır. Kararda ayrıca ateşkesle aynı anda Orta Doğu'da adil ve kalıcı bir çözüme

vurgulamışlardır (Avrupa Toplulukları Komisyonu, 1989: 17). Nihai statü müzakerelerinin 'barış için toprak' ilkesi temelinde olması gerektiği ilk kez AT üyesi devletler tarafından dile getirilmiş (Persson, 2018: 342) ve AT'nin Uyuşmazlığın adil ve kalıcı çözümüne yönelik söyleminin bir parçası haline gelmiştir. Bu ilke daha sonra 1990'lı yıllardaki Madrid ve Oslo barış süreçlerinin ana ilkelerinden biri haline gelmiştir.

1990'lı yıllarda özellikle Oslo Barış Anlaşmalarının imzalanmasından sonra AB⁴ mali ve teknik yardımları vasıtasıyla Filistin tarafının kurum ve devlet inşa süreçlerini desteklemeye başlamış ve zaman içinde Filistin Otoritesinin en büyük mali destekçisi, bir nevi finansörü haline gelmiştir. AB 1994-2001 yılları arasında Filistin Otoritesine 3,47 milyar Avro mali destekte bulunmuştur (Miller, 2006: 644). Bu süreç Birliğin söylemlerini de etkilemiş ve bağımsız, egemen ve kendi kendine yeten bir Filistin devletinin kurulması AB'nin Uyuşmazlığın barışçı çözümüne yönelik söyleminin bir parçası haline gelmiştir. 16-17 Haziran 1997 tarihlerinde gerçekleştirilen Amsterdam Zirvesinde üye devletler, ilk kez İsrail halkına, Filistinlilerin bir devlet kurulması da dahil kendi kaderini tayin hakkını tanımaları çağrısında bulunmuşlardır. Yine aynı metinde kendi kendine yetebilen, barışçı ve egemen bir Filistin devletinin kurulmasının, İsrail'in güvenliğinin en büyük teminatı olacağını altı çizilmiştir (Persson, 2018: 343-344).

24-25 Mart 1999 tarihlerinde gerçekleştirilen Berlin Zirvesinde ilan edilen deklarasyonda üye devletler, Filistin halkının bir devlet kurulması da dahil kalıcı ve koşulsuz kendi kaderini tayin haklarını bir kez daha vurgulamışlardır. Bu deklarasyonda üye devletler ilk kez mevcut anlaşmalar temelinde ve müzakereler sonucunda kurulacak olan demokratik, kendi kendine yetebilen, barışçı ve egemen bir Filistin devletini tanımayı değerlendirmeye hazır olduklarını ilan etmişlerdir (Avrupa Birliği Konseyi, 1999).

21-22 Haziran 2002 tarihlerinde Sevilla'da toplanan Avrupa Konseyi Zirvesinde AB liderleri bugün hala Birliğin Uyuşmazlığın adil ve kalıcı çözümüne yönelik söyleminin temelini oluşturan iki devletli çözüm planlarını ilk kez ortaya koymuşlardır. Bu plan, İsrail işgalinin sona erdirilmesini ve Uyuşmazlığın, tarafların üzerinde uzlaşacakları küçük düzenlemeler haricinde 1967 sınırları temelinde demokratik, kendi kendine yetebilen, barışçı ve egemen bir Filistin devletinin bir an önce kurulmasını amaçlayan müzakereler neticesinde çözüme kavuşturulmasını öngörmektedir. Üye devletlere göre bu müzakerelerin nihai amacı güvenli ve tanınmış sınırlar içinde yan yana yaşayan ve komşuları ile normal ilişkileri olan iki devletin kurulması olmalıdır (Avrupa Birliği Konseyi, 2002).

2. AB'NİN AİU/FİU'DAKİ SÖYLEMSEL GÜCÜ

Bu çalışma kapsamında, söylemsel güç, belirli bir söylemi mobilize ederek etki üretmek olarak anlaşılmaktadır (Gustafsson, 2014: 412). 1970'li yılların başından bu yana AİU/FİU'nun adil ve kalıcı barışçı çözümüne ilişkin olarak mobilize etmiş olduğu belirli söylemi ile AB'nin Uyuşmazlığın çözümü için uluslararası alanda üzerinde uzlaşmış parametreler üzerinde önemli bir etki ürettiğini görmekteyiz. Filistinlilerin barış görüşmelerine katılmaları, İsraililer ve Filistinlilerin karşılıklı olarak birbirlerini tanımları, Uyuşmazlığa bütün tarafların katılımıyla kapsamlı barışçı bir çözüm bulunması, 'barış için toprak' gibi AB'nin Uyuşmazlığın adil ve kalıcı çözümüne ilişkin olarak geliştirmiş olduğu söylemin temel ilkeleri ilk olarak AB tarafından ortaya konmuş daha sonra uluslararası toplum tarafından benimsenmiş ve resmi pozisyon haline gelmiştir. Ayrıca, bugün uluslararası toplum tarafından genel kabul gören yan yana barış ve güvenlik içinde yaşayabilecek bir İsrail devleti ve egemen, bağımsız, demokratik ve siyasi ve ekonomik anlamda kendi kendine yetebilen bir Filistin devletinin kurulmasını öngören iki devletli çözüme dayanan adil ve kalıcı barış formülü ilk olarak Birliğin deklarasyonlarında ortaya konmuştur. Böylece, AB Uyuşmazlığın çözümüne yönelik olarak normalin ne olduğunu şekillendirebilmiştir.

ulaşmak amacıyla uygun bir makamın himayesinde taraflar arasında müzakerelerin başlatılması gerektiğinin altı çizilmiştir (BM, 1973).

⁴ 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile Avrupa Topluluğu ismi Avrupa Birliği olarak değiştirilmiştir. Makale kapsamında bu tarihten sonraki kullanımlar Avrupa Birliği olarak geçmektedir.

İlk olarak, 1970'lerde uluslararası toplum Filistinliler yerine hala Arap mülteciler sözcüğünü kullanırken AT üyesi devletler 1973 Brüksel Deklarasyonu ile Arap mülteciler yerine ilk kez Filistinliler tanımlamasını kullanmış ve Filistinlilerin meşru haklarını tanımışlardır.

İkinci olarak, 1977 Londra Deklarasyonu ile AT üyesi devletler Uyuşmazlığın tek çözümünün Filistin halkının bir anavatana sahip olma hakkının tanınmasından geçtiğini belirttikten sonra adil ve kalıcı barışçı bir çözüme ulaşabilmek için Filistin halkının temsilcilerinin de barış müzakerelerine katılması gerektiğini vurgulamışlardır. Londra Deklarasyonu ile gelen diğer bir söylemsel yenilik ise Filistinliler de dahil Uyuşmazlığın bütün taraflarının katılımıyla gerçekleşecek olan bir uluslararası konferansın çok taraflı çerçevesi içinde soruna kapsamlı bir çözüm bulunması yönündeki çağrıdır.

Üçüncü olarak, 1980 Venedik Deklarasyonu ile AT üyesi devletler bir yandan Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin haklarını tanıırken bir yandan da Uyuşmazlığın adil, kalıcı ve kapsamlı çözümü için FKÖ'nün de Filistin halkının önemli bir temsilcisi olarak barış müzakerelerine dahil edilmesi çağrısında bulunmuşlardır.

Her ne kadar AT üyesi devletler Londra ve Venedik Deklarasyonları ile Filistinliler ve FKÖ de dahil Uyuşmazlığın bütün taraflarının katılacağı bir uluslararası konferansın çok taraflı çerçevesinde Uyuşmazlığa kapsamlı bir çözüm bulunması çağrısında bulunsa da başta ABD olmak üzere diğer uluslararası aktörler İsrail ve Arap devletleri arasında ayrı süreçler sonunda imzalanacak iki taraflı barış anlaşmalarıyla Uyuşmazlığa tedrici ya da diğer bir ifadeyle adım adım bir çözüm bulunması fikrini savunmaktaydı. 1970'li yıllarda ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'ın mekik diplomasisi neticesinde imzalanan İsrail-Mısır ve İsrail-Suriye anlaşmaları ve 1978'deki Camp David Süreci bu anlayışın en iyi örnekleri olarak ön plana çıkmaktadır. AT üyesi devletler Filistin meselesini Uyuşmazlığın çözümü için hayati bir unsur olarak görürken Camp David'deki Amerikan yaklaşımı Filistin halkına bir anavatan vermek yerine Batı Şeria ve Gazze Şeridinde bir özerklik verilmesini öngörerek Filistin meselesini marjinal bir konuma itmiştir. ABD ve diğer uluslararası aktörlerin AB'nin Uyuşmazlığın adil ve kalıcı çözümü için önermiş olduğu barış formülünü benimsemeleri için bir on yıl daha geçmesi gerekmiştir. 1991 sonbaharında ABD'nin girişimi ile başlayan Madrid Barış Süreci, AT/AB'nin uzun yılladır dillendirdiği Uyuşmazlığa kapsamlı, adil ve kalıcı çözümü bulabilmek için ilgili tarafların yanında bölgede barışın yeniden tesisi ve korunmasına ve bölgenin iktisadi ve sosyal kalkınmasına doğrudan ve olumlu katkıda bulunabilecek bütün aktörlerin katılımıyla yürütülecek doğrudan müzakereler için uygun bir platform oluşturabilecek uluslararası bir barış konferansı toplanmasının gerekliliğine dair söylemin uluslararası toplum tarafından da kabul görüp benimsendiğini göstermiştir.

Ayrıca, AT üyesi devletlerin ilk olarak 1989'da dile getirdikleri Uyuşmazlığın nihai çözümüne yönelik müzakerelerin BM Güvenlik Konseyi kararları ve 'barış için toprak' ilkesi temelinde gerçekleşmesi gerektiği yönündeki söylem daha sonrasında 1990'ların başında dönemin ABD Başkanı George Bush tarafından da benimsenmiş ve Madrid Barış Süreci'nin ana ilkesi haline gelmiştir. Madrid Barış Süreci ile sonuçlanacak barış inisiyatifini başlatırken yaptığı konuşmada Başkan Bush Arap-İsrail barışının BM Güvenlik Konseyi'nin 242 sayılı kararı ve 'barış için toprak' ilkesi temelinde gerçekleşmesinin ABD'nin Orta Doğu politikasının 4 temel hedefinden biri olduğunu vurgulamıştır (Tessler, 1994: 750).

AT üyesi devletlerin uzun bir süredir savunageldikleri FKÖ'nün Filistin halkının temsilcisi olarak barış müzakerelerine katılması gerektiği söylemi 1993'teki Oslo Barış Süreci ile gerçekleşirken, 9 Eylül 1993 tarihinde imzalanan bir dizi anlaşma ile İsrail ve FKÖ birbirlerini karşılıklı olarak tanımışlardır. Buna göre İsrail, FKÖ'yü Filistin halkının meşru temsilcisi olarak tanıırken FKÖ de İsrail'in var olma hakkını tanımış ve şiddet ve terörün her türlüşünü ve İsrail'i yok etme isteğini tamamen reddettiğini ilan etmiştir. Karşılıklı tanıma sonrasında sürdürülen doğrudan müzakereler neticesinde Oslo Anlaşmaları, diğer bir ifadeyle Geçici Öz Yönetim Düzenleme İlkeleri Deklarasyonu, 13 Eylül 1993'te Washington'da imzalanmıştır. Bu süreç, AB'nin uzun yıllardır savunageldiği karşılıklı tanıma olmadan müzakerelerin ilerleyemeyeceği argümanını doğrulayan bir durum olmuştur (Salamé, 1994: 231). Oslo Süreci ayrıca AB üyesi devletlerin uzun zamandır FKÖ'nün Filistin halkının tek ve meşru temsilcisi

olarak barış sürecine katılması gerektiği yönündeki çağrılarının karşılık bulduğunun da diğer bir göstergesi olmuştur.

Günümüzde uluslararası toplum tarafından genel kabul gören yan yana barış ve güvenlik içinde yaşayabilecek bir İsrail devleti ve egemen, bağımsız, demokratik ve siyasi ve ekonomik anlamda kendi kendine yetebilen bir Filistin devletinin kurulmasını öngören iki devletli çözüme dayanan adil ve kalıcı barış formülü ilk olarak Birliğin deklarasyonlarında ortaya konmuştur. 1970'lerden bu yana AT/AB üyesi devletler Uyuşmazlığa adil ve kalıcı bir çözüm bulmak için Filistin halkının haklarının tanınması gerektiğini vurgulamışlardır. AB'nin Filistin halkının meşru haklarından bahsederken neyi kastettiği zaman içinde değişim ve gelişim göstermiştir. Bugün Filistin halkının meşru hakları Birlik açısından İsrail ve diğer komşu ülkelerle barış ve güvenlik içinde yan yana yaşayan egemen, bağımsız, demokratik ve siyasi ve ekonomik anlamda kendi kendine yetebilen bir Filistin devletinin kurulmasını ifade etmektedir. 1977 Londra Deklarasyonunda Filistinlilerin meşru haklarının tanınması Filistin halkının bir anavatana sahip olmasını ifade etmekteydi. 1980 Venedik Deklarasyonunda Filistin halkının kendi kaderlerini tayin haklarının tanınması anlamına gelmekteydi. Oslo Barış Süreci ile bir Filistin devletinin kurulması Uyuşmazlığın adil ve kalıcı çözümü için uluslararası anlamda üzerinde uzlaşmış parametrelerden biri haline gelmiştir. 1997'de üye devletler, İsrail'in, Filistinlilerin bir devlet kurulması da dahil kendi kaderlerini tayin haklarını tanıması çağrısında bulunmuşlardır. Üye devletler ayrıca kendi kendine yetebilen, barışçı ve egemen bir Filistin devletinin kurulmasının, İsrail'in güvenliğinin en büyük teminatı olacağını belirtmişlerdir. AB'nin bu söylemi daha sonrasında dönemin ABD Başkanı George W. Bush tarafından da benimsenmiş ve Bush 24 Haziran 2002 tarihinde Orta Doğu'daki duruma ilişkin yapmış olduğu konuşmada istikrarlı, kendi kendine yetebilen, demokratik ve barışçı bir Filistin devletinin İsrail'in güvenliği için elzem olduğunu belirtmiştir. Bush, İsrail'in işgal altında tuttuğu Filistin topraklarında sürdürmüş olduğu yerleşim faaliyetlerini durdurması çağrısında bulunduktan sonra istikrarlı, kendi kendine yetebilen, demokratik ve barışçı bir Filistin devletinin kuruluşuna destek olmak için daha somut adımlar atması gerektiğinin altını çizmiştir. Bush ayrıca, gerçek bir barışa ancak İsrail'in, 1967'de başlayan işgalini Uyuşmazlığın taraflar arasında yürütülecek müzakereler sonucunda BM Güvenlik Konseyi'nin 242 ve 338 sayılı kararları temelinde çözüme kavuşturulması ile sonlandırması ve güvenli ve tanınmış sınırlara çekilmesi ile ulaşılabileceğinin altını çizmiştir (Bush, 2002).

1999'da AB üyesi devletler mevcut anlaşmalar temelinde ve müzakereler sonucunda kurulacak olan demokratik, kendi kendine yetebilen, barışçı ve egemen bir Filistin devletini tanımaya hazır olduklarını ilan etmişlerdir. Bu iki devletli barış formülü daha sonrasında Orta Doğu Dörtlüsü⁵ tarafından da benimsenmiş ve Uyuşmazlığın çözümü için tek olası çözüm formülü haline gelmiştir. Orta Doğu Dörtlüsünün üyeleri 10 Nisan 2002 tarihinde gerçekleştirdikleri ilk toplantı sonrasında ilan ettikleri ortak bildiriye taraflara Uyuşmazlığa, 1991 Madrid Barış Sürecinin de temelini oluşturan BM Güvenlik Konseyinin 242 ve 338 sayılı kararları ve barış için toprak ilkesi temelinde siyasi bir çözüm bulabilmek için harekete geçme çağrısında bulunmuşlardır. Ayrıca, Uyuşmazlığa, yan yana barış ve güvenlik içinde yaşayabilecek bir İsrail ve bir Filistin olmak üzere iki devletin kurulmasına dayanan barışçı bir çözüm bulunmasının gerekli olduğunu vurgulamışlardır.

17 Eylül 2002 tarihinde New York'ta yapılan toplantıda Orta Doğu Dörtlüsünün üyeleri, Uyuşmazlığa BM Güvenlik Konseyinin 242, 338 ve 1397⁶ sayılı kararları, Madrid Barış Süreci, barış için toprak ilkesi ve taraflar arasında var olan bütün anlaşmalar temelinde adil ve kapsamlı bir çözüm bulunabilmesi için üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmeleri konusunda tarafları teşvik etmeye devam edeceklerini vurgulamışlardır. Ayrıca, Dörtlü üyeleri, Uyuşmazlığın üç yıl içinde nihai olarak çözümlenmesini öngören somut ve üç aşamadan oluşan Yol Haritasının hayata geçirilebilmesi için taraflarla yakın bir çalışma yürüteceklerini ve kilit bölgesel aktörlerle istişare içinde olacaklarını ilan etmişlerdir (ODD, 2002). Bu toplantıda ayrıca, Dörtlü üyeleri 'Orta Doğu Barışı için Yol Haritası' ya da resmi ismiyle 'İsrail-Filistin Uyuşmazlığına İki Devletli Kalıcı Bir Çözüm İçin Performans Bazlı Yol Haritası'

⁵ 10 Nisan 2002'de kolektif bir arabuluculuk mekanizması olarak kurulan Orta Doğu Dörtlüsü, ABD, AB, BM ve Rusya Federasyonundan oluşmaktadır.

⁶ BM Güvenlik Konseyinin 12 Mart 2002 tarihinde gerçekleştirmiş olduğu 4489. toplantısında alınan 1397 sayılı kararda BM Güvenlik Konseyi üyeleri yan yana barış ve güvenlik içinde yaşayabilecek bir İsrail ve bir Filistin olmak üzere iki devletin kurulmasına dayanan bölge vizyonlarını tasdik etmişlerdir (BM, 2002).

üzerinde uzlaşmışlar ve Orta Doğu Uyuşmazlığının nihai barışçı çözümünü amaçlayan bu üç aşamalı planın ayrıntılarını açıklamışlardır. Orta Doğu Barışı için Yol Haritasının ilk taslağını oluşturan bu belge daha sonra 30 Nisan 2003 tarihinde İsrail ve Filistin taraflarına sunulmuştur. Yol Haritası esasında Avrupalılar tarafından hazırlanmış bir plandır. Dönemin Alman Dışişleri Bakanı Joschka Fischer tarafından hazırlanmış olan 'Orta Doğu için Fikir Belgesi'ne⁷ dayanan bu üç aşamalı yol haritası barış planı daha sonrasında AB dönem başkanlığını yürüten Danimarka tarafından 29-30 Ağustos 2002 tarihlerinde Helsingor'da yapılan toplantıda AB dışişleri bakanlarına sunulmuş ve o toplantıda üzerinde uzlaşmıştır (Asseburg, 2003: 185). Bu belge Orta Doğu Dörtlüsünün 17 Eylül 2002'de ilan ettiği Yol Haritası barış planını önemli ölçüde etkilemiştir.

Adından da anlaşılacağı gibi bu Yol Haritası barış planı iki devletli çözüme dayanmaktaydı. Plan, Uyuşmazlığın üç aşamada 2005 yılına kadar nihai ve kapsamlı bir çözüme kavuşturulması için İsrail ve Filistin taraflarının karşılıklı olarak atmaları gereken adımları ortaya koymaktaydı. İlk iki aşama geçici sınırları ve egemenlik yetkileri ile bağımsız ve demokratik bir Filistin devletinin kuruluşuna yönelik kurum inşa faaliyetlerini içerirken üçüncü ve son aşama İsrail ve Filistin arasında Uyuşmazlığın nihai çözümüne yönelik müzakereleri içermektedir. Yol Haritası ile birlikte iki devletli çözüm AİU/FİU'nun adil ve kalıcı çözümü için uluslararası anlamda üzerinde uzlaşmış tek barış formülü haline gelmiştir. Yol Haritası daha sonrasında BM Güvenlik Konseyinin 19 Kasım 2003 tarihinde gerçekleştirmiş olduğu 4862. toplantısında alınan 1515⁸ sayılı kararla BM Güvenlik Konseyi üyeleri tarafından da bir kez daha onaylanarak BM üyesi ülkeler için hukuki olarak bağlayıcı hale gelmiştir. Ancak geçen zaman içinde sahada yaşanan olumsuz gelişmeler Yol Haritasının uygulanmasına olanak vermemiştir. Her ne kadar İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarında uyguladığı yerleşim politikası, İsrail'in Filistin halkına yönelik aşırı güç kullanımı ve değişik tipteki kolektif cezalandırma yöntemleri, Güvenlik Duvarı inşası gibi iki devletli çözümün uygulanmasını zorlaştıran gelişmelere rağmen bugün hala iki devletli çözüm uluslararası toplum tarafından Uyuşmazlığın adil ve kalıcı çözümü için tek alternatif olarak görülmeye devam etmektedir.

SONUÇ

AB'nin 1970'li yılların başından bu yana AİU/FİU'nun çözümüne ilişkin olarak mobilize etmiş olduğu belirli söylem Uyuşmazlığın çözümü için uluslararası alanda üzerinde uzlaşmış parametreler üzerinde önemli bir etki üretmiştir. Filistinlilerin barış görüşmelerine katılmaları, İsraililer ve Filistinlilerin karşılıklı olarak birbirlerini tanımları, Uyuşmazlığa bütün tarafların katılımıyla kapsamlı barışçı bir çözüm bulunması, 'barış için toprak' ilkesi, iki devletli barış formülü gibi AB'nin Uyuşmazlığın adil ve kalıcı çözümüne ilişkin olarak geliştirmiş olduğu söylemin temel ilkeleri ilk olarak AB tarafından ortaya konmuş daha sonra uluslararası toplum tarafından benimsenmiş ve resmi pozisyon haline gelmiştir. Ayrıca, bugün uluslararası toplum tarafından genel kabul gören yan yana barış ve güvenlik içinde yaşayabilecek bir İsrail devleti ve egemen, bağımsız, demokratik ve siyasi ve ekonomik anlamda kendi kendine yetebilen bir Filistin devletinin kurulmasını öngören iki devletli çözüme dayanan adil ve kalıcı barış formülü ilk olarak Birliğin deklarasyonlarında ortaya konmuştur. Böylece, AB Uyuşmazlığın çözümüne yönelik olarak normalin ne olduğunu şekillendirebilmiştir. AB her ne kadar önemli bir söylemsel güce sahip olsa da bunu sahaya yansıtmakta bir nevi pratiğe dökmekte

⁷ Bu fikir belgesi, bir yandan bütün çözülememiş meseleleri taraflar arasında yürütülecek müzakereler neticesinde iki yıl içinde çözülebilecek bir barış konferansının toplanmasını ön görürken diğer yandan da İsrail'e Batı Şeria ve Gazze'den çekilme ve yerleşim faaliyetlerine son verme çağrısında bulunmaktaydı. Ayrıca, bu belge İsraili ve Filistinlilerin birbirlerinin var olma haklarını tanımları çağrısında bulunurken terörizme veya terör örgüt ve üyelerine destek veren bütün ülkelerin siyasi ve ekonomik anlamda soyutlanması gerektiğinin altını çizmiştir (Castle, 2002).

⁸ 1515 sayılı kararda Konsey üyeleri daha önce alınmış olan 242, 338, 1397 sayılı kararlar ve Madrid Barış Sürecinde üzerinde uzlaşılacak ilkeleri bir kez daha vurguladıktan sonra yan yana barış ve güvenlik içinde yaşayabilecek bir İsrail ve bir Filistin olmak üzere iki devletin kurulmasına dayanan bölge vizyonlarının bir kez daha altını çizmişler ve Orta Doğu'da kapsamlı, adil ve kalıcı bir barış tesis edebilmek için İsrail-Suriye ve İsrail-Lübnan barış süreçlerinin de tekrar canlandırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca Konsey üyeleri, Orta Doğu Dörtlüsü tarafından ortaya konan İsrail-Filistin Uyuşmazlığına İki Devletli Kalıcı Bir Çözüm İçin Performans Bazlı Yol Haritasını onaylamışlar ve taraflara, Orta Doğu Dörtlüsü ile iş birliği içinde yan yana barış ve güvenlik içinde yaşayabilecek bir İsrail ve bir Filistin olmak üzere iki devletin kurulmasına dayanan bölge vizyonunu gerçekleştirmeye yönelik olarak Yol Haritası kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmeleri çağrısında bulunmuşlardır (BM, 2003).

zorlanmaktadır. Bunun gerisindeki temel neden Birlik üyesi devletlerin özellikle İsrail'e karşı benimsenecek tutum konusunda bir uzlaşmaya varamıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Birlik dış politikasının hükümetler arası doğası yani ortak bir tutumun ancak oy birliği ya da uzlaşıyla benimsenebileceği gerçeği Birlik üyesi devletler arasında İsrail'e karşı takınılacak tutum konusunda yaşanan bölünme ile birleşince AB'nin yıllar içinde geliştirmiş olduğu güçlü söylemi hayata geçirmesini zorlaştırmaktadır. Birlik, kendi içindeki bu bölünme sebebiyle İsrail'in en büyük ticari ortağı olmasında kaynaklanan avantajlı pozisyonunu İsrail'i iki devletli çözüme zorlamak konusunda bir baskı aracı olarak kullanamamaktadır. Bunun en son örneğini Hamas'ın 7 Ekim 2023 saldırıları sonrası dönemde İsrail'in Gazze'ye yönelik aşırı güç kullanımı ve kolektif cezalandırma yöntemlerini de içeren birçok noktada uluslararası insani hukuku ihlal eden operasyonlarına karşı Birlik üyesi devletlerin takınımış oldukları farklı tutumlardan açık bir şekilde görmekteyiz. Belçika, İspanya ve İrlanda gibi üye devletler, İsrail'in meşru müdafaa hakkını tanıırken bunu uluslararası hukuk ve uluslararası insani hukuka uygun olarak ve orantılılık ilkesi çerçevesinde yerine getirmesi gerektiğini savunurken, Almanya, Avusturya, Çekya ve Macaristan gibi üye devletler İsrail'e koşulsuz destek vermektedirler. Üye devletler arasındaki bu görüş ayrılıkları, Birliğin, İsrail'i yürüttüğü operasyonlarda orantılı olmaya, uluslararası insani hukuka uygun hareket etmeye ve iki devletli çözümü zorlaştıran uygulamalardan kaçınmaya zorlayacak ortak bir tutum geliştirmesini zorlaştırmaktadır. AB içindeki bu bölünmeye rağmen Birlik üyesi devletlerin liderleri gerek 21-22 Mart gerekse 17-18 Nisan 2024 tarihlerinde gerçekleştirmiş oldukları Avrupa Konseyi zirveleri sonrasında ilan ettikleri sonuç bildirimlerinde Orta Doğu'da kalıcı ve sürdürülebilir bir barışın ancak iki devletli bir çözüme dayanması gerektiğinin altını çizmişler ve bu konudaki taahhütlerini bir kez daha vurgulamışlardır. Ayrıca, tarafları iki devletli çözümü zorlaştıran hareketlerden kaçınmaya çağırılmışlardır (Avrupa Birliği Konseyi, 2024a, 2024b). Bu da Birlik üyesi devletlerin, sahadaki olumsuz gelişmeler ve kendi aralarındaki bölünmeye rağmen iki devletli çözüme dayanan adil ve kalıcı barış formülüne bağlı kalmaya devam ettiklerini göstermektedir. Görüldüğü üzere, bu süreçte her ne kadar AB, Uyuşmazlığın taraflarının davranışlarını ya da olayların akışını yönlendirememiş ya da etkileyememiş olsa da geliştirmiş olduğu söylem sayesinde Uyuşmazlığın adil ve kalıcı çözümüne yönelik uluslararası anlamda üzerinde uzlaşmış barış formülünün şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. AB, ilan ettiği deklarasyonlar aracılığıyla ileri sürmüş olduğu yeni fikirler ve yeni politika inisiyatifleriyle Uyuşmazlığın adil ve kalıcı çözümüne ilişkin uluslararası söylemin şekillenmesinde öncü bir rol oynamıştır. Bütün bu değerlendirmelerin ışığında, AB'nin, AİU/FİU'nun çözümüne yönelik olarak normalin ne olduğunu şekillendirebilmesine olanak sağlayan önemli bir söylemsel güce sahip olduğu sonucuna varabiliriz.

Etik Kurul Onayı

Araştırmanın niteliği gereği herhangi bir etik kurul onayı gerekmemektedir.

Yazar Katkıları

Yazarlar tüm konularda eşit katkı sağlamışlardır.

Finansman

Herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

Akdoğan, Y. (2023). İsrail'in Gazze Katliamı: UCM'ye Göre Savaş Suçu mu, Devlet Terörü mü?, *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 7 (2), 200-211.

Avrupa Birliği Konseyi. (1999, Mart 24-25). Berlin European Council Presidency Conclusions. https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/acfb2.html.

Avrupa Birliği Konseyi. (2002, Ekim 24). Seville European Council 21 and 22 June 2002 Presidency Conclusions. <https://www.consilium.europa.eu/media/20928/72638.pdf>.

- Avrupa Birliği Konseyi. (2024a, Mart 22). European Council Meeting (21 and 22 March 2024) Conclusions. <https://www.consilium.europa.eu/media/70880/euco-conclusions-2122032024.pdf>.
- Avrupa Birliği Konseyi. (2024b, Nisan 18). Special Meeting of the European Council (17 and 18 April 2024) Conclusions. <https://www.consilium.europa.eu/media/m5jlwe0p/euco-conclusions-20240417-18-en.pdf>.
- Avrupa Dış Eylemler Servisi (ADES). (1980, Haziran 13). Venice European Council Declaration. https://eeas.europa.eu/archives/docs/mepp/docs/venice_declaration_1980_en.pdf.
- Avrupa Toplulukları Komisyonu. (1987). Bulletin of the European Communities. 20 (9).
- Avrupa Toplulukları Komisyonu. (1989). Bulletin of the European Communities. 22 (6).
- Asseburg, M. (2003). The EU and the Middle East Conflict: Tackling the Main Obstacle to Euro-Mediterranean Partnership. *Mediterranean Politics*, 8 (2-3), 174-193.
- Bilgin, P. (2019). *Regional Security in the Middle East: A Critical Perspective 2*. Baskı. Routledge.
- Birleşmiş Milletler (BM). (1967, Kasım 22). Resolution 242 (1967) of 22 November 1967. <https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SCRes242%281967%29.pdf>.
- BM. (1973, Ekim 22). Resolution 338 (1973) of 22 October 1973. <https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SCR338%281973%29.pdf>.
- BM. (2002, Mart 12). Resolution 1397 (2002). <https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2016/04/SRES1397.pdf>.
- BM. (2003, Kasım 19). Resolution 1515 (2003). <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1515>.
- Bush, G.W. (2002, Haziran 24). President Bush Calls for New Palestinian Leadership [Konuşma]. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020624-3.html>.
- Castle, S. (2002, Nisan 16). EU dismisses Sanctions and Backs Powell's Peace Mission. *The Independent*. <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/eu-dismisses-sanctions-and-backs-powells-peace-mission-657362.html>.
- Çorlu, H.Ç. (2018). Russia-The European Union Relation and The Energy Charter Treaty, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 45-73.
- Greilsammer, I. ve Weiler, J. (1984). *European Political Cooperation and the Palestinian-Israeli Conflict: An Israeli Perspective*. D. Allen ve A. Pijpers (Der.), *European Foreign Policy-making and the Arab-Israeli Conflict* (s. 121-160). Martinus Nijhoff Publishers.
- Gustafsson, K. (2014). Is China's Discursive Power Increasing? The "Power of the Past" in Sino-Japanese Relations. *Asian Perspective*, 38 (3), 411-433.
- Hartley, C. (der.) (2004). *A Survey of Arab-Israeli Relations 2*. baskı. Europa Publications.
- Ifestos, P. (1987). *European Political Cooperation: Towards a Framework of Supranational Diplomacy?*. Avebury.
- Kaya, T.Ö. (2022). Avrupa Birliği-Orta Doğu ve Kuzey Afrika İlişkileri. T.Ö. Kaya ve A. Sarıkamış Kaya (Der.), *Avrupa Birliği'nin Küresel İlişkileri* (s. 105-143). Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları.
- Miller R. (2006). Troubled Neighbours: The EU and Israel. *Israel Affairs*, 12 (4), 642-664.
- Nuttall, S.J. (1992). *European Political Cooperation*. Clarendon Press.
- Orta Doğu Dörtlüsü (ODD). (2002, Eylül 17). Middle East Quartet Communique of September 17, 2002. <https://2001-2009.state.gov/p/nea/rt/15207.htm>.
- Persson, A. (2018). How, When and Why Did the Way the EU Speaks about the Israeli-Palestinian Conflict Change?. *Middle East Critique*, 27 (4), 335-349.

- Peters, J. (2000). Europe and the Arab-Israeli Peace Process: The Declaration of the European Council of Berlin and Beyond. S. Behrendt ve C. Hanelt (Der.), Bound to Cooperate: Europe and the Middle East (p. 150-171). Bertelsmann Foundation.
- Radeljic, B. (2021). Tehdit Teşkil Eden Öteki midir? Yoksa Kendisi mi? AB'nin Çıkmazları ve Kendini Feshetme Politikası, Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 3(2), 239-262.
- Salamé, G. (1994). Torn Between the Atlantic and the Mediterranean: Europe and the Middle East in the Post-Cold War Era. Middle East Journal, 48 (2), 226-249.
- Smith, H. (2002). European Union Foreign Policy, What it is and What it Does. Pluto Press.
- Soetendorp, B. (1999). Foreign Policy in the European Union. Pearson Education Limited.
- Tessler, M. (1994). A History of the Israeli-Palestinian Conflict. Indiana University Press.

EXTENDED ABSTRACT

This paper aims to examine discursive power exercised by the European Union (EU) in the resolution of the Arab-Israeli Conflict/Israeli-Palestinian Conflict (Aİc/IPc). In this paper, discursive power is understood as the production of effects through the mobilization of particular discourses (Gustafsson, 2014: 412). The EU has developed a discourse on just and lasting resolution to the conflict since the 1970s through its declarations. The EU's mobilization of its particular discourse on just and lasting peaceful settlement of the Aİc/IPc since the early 1970s has had a significant effect on shaping internationally agreed parameters for a solution to the conflict. The basic principles of the EU's discourse on just and lasting resolution to the conflict, such as inclusion of the Palestinians in any peace negotiations; mutual recognition between Israelis and the Palestinians; comprehensive peace settlement in which all the parties to the conflict participate; and the principle of 'land for peace' were first put forward by the EU and were later acknowledged and adopted by the international community and became the official position of the international community. Moreover, the internationally agreed just and lasting peace formula based on a two-state solution envisaging Israel and a sovereign, independent, democratic, and viable Palestine, living side-by-side in peace and security, was first articulated in the EU's declarations. In this way, the EU has been able to shape conceptions of normal in the resolution of the conflict.

In the 1970s, while the international community referred to Arab refugees rather than Palestinians, EC Member States, with the Brussels Declaration of 1973, used the word Palestinians instead of Arab Refugees and recognized their legitimate rights. With the London Declaration of 1977, EC Member States emphasized that the recognition of a right to a homeland for the Palestinians was the key to the resolution of the Aİc/IPc and that there was a need for the participation of the representatives of the Palestinians to reach a just and lasting peaceful settlement of the conflict. Another significant discursive novelty brought about by the London Declaration was the EC Member States' call for comprehensive settlement of the conflict within the multilateral framework of an international peace conference with the participation of all parties to the conflict, including the Palestinians. With the Venice Declaration of 1980, EC Member States recognized the right of the Palestinians to self-determination and called for the participation of the Palestine Liberation Organization (PLO) in peace negotiations as an important representative of the Palestinians for a just, lasting, and comprehensive peace settlement.

While EC member states, with the London and Venice declarations, called for comprehensive settlement of the conflict, other international actors, primarily the USA, favoured a step-by-step approach envisaging separate bilateral peace agreements between Israel and the Arab states. Moreover, while EC member states considered the Palestinian issue essential for the resolution of the conflict, the American approach granted a marginal place to the Palestinian problem by envisaging autonomy for the Palestinians in the West Bank and Gaza Strip rather than providing a homeland for the Palestinians. It took ten years for the USA and other international actors to come to terms with the EU's just and lasting peace formula for the settlement of the conflict. The launch of the Madrid Peace Process with the US initiative in the autumn of 1991 symbolized acknowledgment of the EC/EU's long-defended discourse that it was necessary to convene an international peace conference to find a comprehensive, just, and lasting solution to the Aİc/IPc.

The EU's other long-defended discourse, the necessity of the participation of the PLO as the representative of the Palestinians in the peace negotiations, was realized with the Oslo Process of 1993, in which Israel and the PLO recognized each other. Following mutual recognition, they conducted direct negotiations, which resulted in the signing of the Oslo Accords in Washington on September 13, 1993. This event represented the acknowledgment of the EU's basic assumption that negotiations could not proceed without prior mutual recognition by the two parties to the conflict (Salamé, 1994: 231).

The internationally agreed just and lasting peace formula based on a two-state solution envisaging Israel and a sovereign, independent, democratic, and viable Palestine, living side-by-side in peace and security, was first articulated in the EU declarations. In 1999, EU member states declared their readiness to recognize a democratic, viable, sovereign, and peaceful Palestinian State, which was established on the basis of existing agreements and through negotiations. This two-state peace formula was adopted by the members of the Quartet on the Middle East and became the only possible resolution to the Aİc/IPc. In 2002, the Quartet members agreed on 'The Roadmap for Peace in the Middle East' which was based on a two-state solution. With the Roadmap, the two-state solution became the only internationally agreed peace formula for finding a just and lasting resolution to the Aİc/IPc. It was endorsed by the UN Security Council with Resolution 1515, adopted by the Council in November 2003. Although several developments on the ground decreased the prospect of successful implementation of the Roadmap and led it to a dead end, the two-state solution is still seen by the international community as the only possible peace formula for the settlement of the conflict. The Quartet members remain faithful to their two-state peace formula for the settlement of the conflict.

To conclude, despite its inability to direct or influence the behaviour of both sides of the conflict or the course of events, the EU has played a leading role in shaping international discourse on just and lasting settlement of the conflict by introducing new ideas and developing new policy departures through its declarations since the early 1970s. Thus, the EU has wielded significant discursive power in the Aİc/IPc, which enables it to shape conceptions of normal in the resolution of the Aİc/IPc.